

Lars Løkke Rasmussens foredrag ”Frihed og fællesskab – arven efter Grundtvig”

Taler

Lars Løkke Rasmussen
Statsminister

Dato

11. januar 2011

Sted

Vartov

Tak for invitationen til at indlede foredragsrækken om Grundtvig, frihed og fællesskab. Tak til Grundtvig-Akademiet, Vartov og CEPOS, som har arrangeret foredragsrækken.

For mindre end tre uger siden gik vi rundt om juletræet og sang julesalmer og -sange. Jeg tror, at tæt på alle familier havde mindst én Grundtvig-salme på programmet. For Grundtvig er ikke til at komme udenom.

Og mon ikke det hos de fleste var: ”Dejlig er den himmel blå”? Grundtvig skrev ”Dejlig er den himmel blå” i julen for 200 år siden. Netop den jul, hvor han fik afklaring i sin åndelige vækkelse, hvilket blev starten på hans frihedstænkning.

Jul eller ej. Hverdag eller fest. Grundtvig er ikke til at komme udenom. Og først og fremmest er hans frihedstænkning ikke til at komme udenom. Ikke som dansker, ikke som politiker og da slet ikke som Venstre-mand.

Frihed. Ansvar. Fællesskab. Det er værdier, der er afledt af Grundtvigs indsats. Det er også de værdier, som mit politiske virke bygger på. Og det er de værdier, som Danmark hviler på. De frihedsværdier, der binder os sammen som folk.

* * *

I aktuel politik diskuterer man jo, om det er i orden at revidere sit standpunkt – til efterlønnen for eksempel.

Og her kan man finde god støtte hos Grundtvig. Han var hele tiden i udvikling og hele tiden klar til at tage sine egne standpunkter op til revision. Hans stadige selvopgør er medvirkende til, at vi ser så mange forskellige tolkninger af ham, at næsten enhver spontant kan finde sig til rette hos Grundtvig.

Grundtvigfortolkeren Kaj Thaning har sagt: Sig mig, hvilket årstal du tolker Grundtvig ud fra, og jeg skal sige dig, hvem du er.

Men standpunkt og holdning er to forskellige ting. Og selvom Grundtvig skiftede standpunkt undervejs, så var der holdningsmæssigt en klar rød tråd gennem hele hans tænkning: Frihed!

Grundtvig var præst. Han var også alt muligt andet – politiker, poet, pragmatiker – men hans udgangspunkt var teologien. Hans menneskesyn bygger på det enkelte menneskes møde med Gud. På at mennesket er unikt og

skabt i Guds billede. Ud af dette religiøst rodfæstede menneskesyn vokser hans samfundssyn med det enkelte menneske i centrum.

For Grundtvig er det enkelte menneske myndigt til selv at tage beslutninger. Og heraf følger logisk hans frihedsbegreb: Et myndigt menneske skal have frihed.

Det er tanker, som Grundtvig former omkring 1825. På det tidspunkt i virkeligheden som et ensidigt frihedsbegreb. Friheden gælder i første omgang ikke Loke, men kun Thor. Grundtvig kunne på det tidspunkt ikke unde sine teologiske modstandere megen frihed, og de kunne heller ikke unde ham frihed.

Grundtvig var i en længere periode underlagt censur. Alt, hvad han skrev, skulle godkendes af den københavnske politicensur. Det krænkede ham dybt. Men da Grundtvig var Grundtvig, ansprede modstanden og ydmygelsen bare hans frihedstrang yderligere.

Han rejste til England i 1829-31, hvilket gav ham et bredere frihedssyn: Han oplevede, hvad økonomisk frihed kan betyde for samfundets udvikling.

Grundtvig var en begejstret fortaler for den økonomiske liberalisme, som gik sin sejrsgang på det tidspunkt. Han mente, at ”Kræfternes frie udvikling er den store hemmelighed, der skaber blomstrende riger.” Her var han stærkt inspireret af den virkelyst og industri, han oplevede i England. Og det afgørende var, at

den engelske virksomhed udfoldede sig i frihed. ”Den fri og levende virksomhed” som han skrev.

Grundtvig var også imponeret over den høje grad af tillid, han mødte i det engelske samfund. Og tillid er jo en forudsætning for frihed. Det er en af det danske samfunds absolut største styrker. En styrke, som udfordres i disse år, hvor vi har kultursammenstød. Hvor vi skal håndtere mennesker, der ønsker at bo i vores samfund, og som er rundet af et andet værdisæt end vores. En af vores vigtigste styrker er lige præcis den grundfæstede tillid, som vi danskere har til hinanden.

Den tillid, der betyder, at vi kan gå trygt på gaden. At vi har lyst til at gøre en indsats i lokalsamfundet. At vi føler, at vi skylder hinanden noget. Kort sagt: Den tillid, der er grundlaget for et frit, åbent og liberalt samfund. Det er den tillid, der kitter os sammen som folk.

I sidste instans mente Grundtvig, var det kun produktion og velstand i samfundet, der kunne hjælpe de svageste. Det var de erfaringer, han tog med sig fra England.

Jeg er fuldblodstilhænger af et moderne velfærdssamfund. Jeg er født ind i velfærdssamfundet. Det stod ikke skrevet over min vugge i Arbejdernes Andelsboligforening i Vejle, at jeg skulle blive familiens første student og akademiker endside statsminister. Jeg har været så privilegeret at være født ind i dette mulighedernes samfund.

Og jeg kan ikke være mere enig med Grundtvig. Hvis frihed og ansvar er

fundamentet, så er velstanden de sten, som vores fællesskab og samfund skal bygges med. Det havde Grundtvig et skarpt øje for.

Uden velstand, ingen varig velfærd. Det kan lyde som en banal konstatering. Men der er partier i Danmark, der mener, at vi kan blive rigere af at øge skatterne og lade den frie verdens største offentlige sektor vokse sig endnu større på bekostning af de private virksomheder. Den går ikke. Jeg føler, at jeg har Grundtvig med mig, når jeg postulerer det.

Under indtryk fra sine rejser nåede Grundtvig i 1830'erne frem til sit blivende frihedsbegreb: Det gensidige frihedssyn. ”Frihed for Loke så vel som for Thor”. Grundtvigs frihedsbegreb er frihed til forskellighed. Friheden gælder også dem, vi er uenige med. Grundtvigs udgangspunkt er det ultimative frisind. ”Kun den er fri, som lader næsten være fri med sig”, som han siger det i sine Mands-Minde foredrag.

Grundtvigs tanker om uddannelse fødes ud af samfundsudviklingen og næres af hans eget klarere frihedsbegreb. Grundtvig besøgte også Frankrig og oplevede juni-revolutionen i Paris i 1830 på afstand. Han så juni-revolutionen som et udtryk for en uoplyst pøbel, der reagerede på tvang. Det bekræftede ham i, at folket skulle rustes gennem oplysning. Og Grundtvigs redskab til målet om at sikre åndelig frihed blev jo som bekendt højskolerne.

Målet med skolen for livet er ifølge Grundtvig ”en Høi-Skole for vor borgerlige Ungdom, hvorved den Dannelse og Oplysning, vi må ønske både hos Stats-Raadet og Dets Vælgere, omhyggeligt fremmes.”

Gensidig frihed. Behov for folkeoplysning. Det er den Grundtvig, vi kender i dag. Det er også den Grundtvig, jeg selv er inspireret af.

* * *

Grundtvig kæmpede for åndelig frihed, dvs. tros-, ytrings- og samvittighedsfrihed. Eller som Grundtvig sagde det, når han var i det romantiske hjørne: ”Hjertefrihed”.

Ytringsfriheden er en grundlæggende dimension for Grundtvig, men hans anliggende er større. Det er også åndens og tankens frihed. Det er borgernes ret til at ytre sig om offentlige anliggender og til at kritisere magten. Det er ikke en frihed til at håne og genere alt og alle.

Ytringsfriheden er vigtig. Det var det dengang. Og det er uhyggeligt blevet bekræftet i moderne tider. Ytringsfriheden er vigtig. Det mærkede Grundtvig på egen krop i den lange periode, han var underlagt censur. Men frihed er mere end det. Frihed er ”hjertefrihed”.

Hvad ville Grundtvig have ment om hele dagens debat om tro og religion i det offentlige rum? Om hvor meget må tro og religion fylde i et moderne samfund? Det er en debat, der kører ind imellem. Senest var det Helle Thorning Schmidt, der greb den og udtalte, at religion skal ud af det offentlige rum. Stop engang må jeg sige. Hvad med ”hjertets frihed”?

Debatten kan have en undertone af, at tro og religion er noget gammeldags. Noget, der står i modsætning til demokrati og oplysning. Stop engang må jeg sige igen. Grundtvig er jo modbevist på den tese. Grundtvig er oplysning ud fra et religiøst ståsted. En samfundsbevægelse, som demokrati og grundlov voksede ud af.

Jeg tror, at Grundtvig også i dag klart ville være imod, at man skulle skjule sin tro. Troen skal ikke skjules under en skæppe, men tages frem og sættes på en stage.

Så ved jeg godt, at det på snævre områder giver god mening at rense det offentlige rum for religiøse symboler. De steder, hvor vi skal sikre, at vi er på neutralitetens grund. Det er baggrunden for regeringens forbud mod, at dommere bruger religiøse eller for den sags skyld politiske symboler. Men det er et særligt område. Det er neutralitetens område.

Hele december har vi i det offentlige rum oplevet, hvordan det har vrimlet med julestjerner og andre religiøse symboler! Det giver for mig at se ingen mening at opfordre til, at det religiøse holdes inden for hjemmets fire vægge. Det ville med Grundtvigs ord være at blande sig i ”hjertets frihed”.

Grundtvig var en stærk fortaler for religionsfrihed, hvor mange i hans samtid var bange for religionsfriheden - ville man nu se katolske processionser i gaderne?

I dag lever vi i en anden tid, hvor de færreste, heldigvis, sætter spørgsmålstegn ved religionsfrihed. Men vi lever også i en tid, hvor vi udfordres, når andre religioner end den evangelisk-lutherske kirke vokser sig store i Danmark. Vi udfordres af islam. Vores frihedsbegreb udfordres. Og det store spørgsmål i tiden er: Hvordan skal vi håndtere det?

I Danmark har vi en lang tradition for ”at give Gud, hvad Guds er, og kejseren hvad kejserens er.” I forhold til integration og til udfordringen med folk, der kommer rundet af et andet værdisæt end vores, så betyder det, at de nye danskere ubetinget skal respektere kejserens love og regler. Vi skal stille krav til dem, der kommer hertil, hvad enten de er ateister eller muslimer eller af anden religiøs overbevisning.

Men når det gælder demokrati og medborgerskab må vi gøre os klart, hvor grænsen går mellem kejserens område og borgerens frirum. Det er frihedens dilemma. Vi må tilskynde alle til at blive en del af det danske folk og blive aktive i demokratiet. Og så må vi friholde et åndeligt frirum til alle.

Men vi må heller ikke være naive. Alle de frihedsrettigheder, vi har opbygget i

det moderne danske velfærdssamfund hviler på den dannelse, det danske folk har undergået siden Grundtvig. De hviler på vores fælles værdisæt. Det er et dilemma, når de frihedsrettigheder lægges i hænderne på folk med et helt andet udgangspunkt. Det må man ikke være blind for.

* * *

Grundtvigs frihedsbegreb hænger tæt sammen med hans opfattelse af fællesskabet. Frihed og fællesskab. De to ting kan ikke skilles ad.

Det helt centrale begreb er folket og med det forestillingen om samfundet som en frivillig sammenslutning af mennesker. Bæreren af frihed er det stærke fællesskab.

Men det var ikke offentlige velfærdsinstitutioner, love og regler, der skulle sikre fællesskabet hos Grundtvig. Som konsekvens af sit stærke frihedsbegreb var Grundtvig stærk modstander af institutioner. Han var lodret imod ”statskirken”, som han kaldte den.

Derfor er det måske lidt pudsigt, at Grundtvig skrev velfærdssamfundets grundsætning – nok uden at ville eller vide det: ”Og da har i rigdom vi drevet det vidt, når få har for meget og færre for lidt”. Mon ikke det er den sætning, de fleste danskere forbinder med Grundtvig? Men nogen velfærdssamfundets

fader, det var han på ingen måde.

Det var heller ikke nødvendigvis et valgt flertal, som Grundtvig mente var det bedste til at forvalte magten for folket. Han frygtede – og nogle vil måske i dag sige med rette – at pengene ville få magten, og at de, der talte folk efter munden, ville få stemmerne. Det er en fare, man heller ikke i dag kan sige sig helt fri for.

Men er Grundtvig så demokrat eller antidemokrat? Svaret er klart: Grundtvig er frihedselsker!

Han havde et idealistisk mål, men han var pragmatisk om midlerne. Jeg plejer selv at ty til begrebet idealistisk realisme eller realistisk idealisme, når jeg skal forklare, hvor jeg selv står. Vi skal ville noget med Danmark, men vi skal også have modet til at justere de værktøjer, der skal til for at løse de problemer, vi står med.

Det, der kan ligne en slingrekurs hos Grundtvig – og som har givet anledning til mange forskellige Grundtvig'er i landskabet – er i virkeligheden svingninger om en meget fast kerne: Frihed frem for alt!

Grundtvig kæmpede for åndelig frihed. Og her var styreformen blot et middel. En overgang mente han, at enevælden var den bedste statsform til at sikre frihed og harmoni. Men da han så, at de nye stænderforsamlinger rent faktisk kunne

fungere, blev han fortaler for dem. I stænderforsamlingerne fandt Grundtvig ”den virkelige folkestemme”.

Grundtvig nærede en dyb mistillid til den uoplyste mængde. Det var helt grundlæggende for ham, at folkestemmen kunne lyde frit. Dermed er formen, forfatningen og demokratiets udformning ikke det centrale. Det er friheden derimod: Ytringsfrihed skal sikre, at folkestemmen kan dannes. Og oplysning via en folkelig højskole skal sikre, at folk får en helhedsforståelse af landets ve og vel og kan hæve sig over særinteresser. Det er en opgave, som også er relevant i dag.

For at være et folk må man sætte sig ud over sine egne og sin stands særinteresser og underordne sig det fælles. Sætte kærligheden forud for egennyttens.

Det er dybest set den balance, vi har tilstræbt lige siden. Balancen mellem det moderne menneskes ønske om personligt ansvar, stræben efter succes og at forfølge sine egne ambitioner på den ene side og ønsket om at leve i et trygt fællesskab på den anden side. Broen mellem det individuelle og det fælles. Den brobygning kendetegner det, vi vil med Danmark. Den er unik. Og den er vores styrke. Og broen hviler på piller, som vi ikke kan lovgive os til. For de er vores fælles værdier.

Helt aktuelt er det også den stærke bro, som har været med til at bringe os bedre gennem den internationale økonomiske krise end mange andre lande. I andre lande ser vi demonstrationer og vold i gaderne. Fordi de ikke i tide har gennemført de nødvendige reformer. Fordi de derfor hurtigt og uden varsel har

måttet skære hårdt i de offentligt ansattes lønninger og i kernevelfærden.

Sådan er det ikke i Danmark. I Danmark har skiftende regeringer ført en ansvarlig økonomisk politik. Og befolkningen har accepteret de indgreb, der var nødvendige. Det er den måde, vi gør det på i Danmark. Den virker. Den er unik. Og den bygger på, at vi er et folk, der godt forstår sammenhængen.

Danskerne er et oplyst folk. Vi er børn af Grundtvig. Vi har viljen til at holde sammen. Og det er viljen, der konstituerer et folk. Med Grundtvigs ord: ”Til et folk de alle hører, som sig regne selv dertil.”

Det er kernen i Grundtvigs opfattelse af folkestyret. Og den ligger som basis gennem hele hans liv, uagtet at der er nogle standpunkter, der ændrer sig undervejs. Det er målet. Det er idealet. Uanset, at hans opfattelse af, hvad der er det bedste middel skifter med den politiske og historiske situation.

* * *

Grundtvigs frihedsbegreb var ret absolut. Også set med nutidens øjne. Grundtvig krævede et frihedsrum for borgeren. Et frihedsrum, som autoriteterne skulle holde sig væk fra! Kampen for friheden og mod magten er og bliver hans hjertesag.

Det er et menneskesyn og frihedsbegreb, som jeg i høj grad kan bruge i dag: Frihed forpligter både over for de svage og over for dem, vi er uenige med. Det at være medlem af et samfund betyder, at man påtager sig et ansvar for det fælles liv. At man tænker ud over sin egen næsetip.

Grundtvig var ikke optaget af eliten, men af folket. Han førte værdikamp i øjenhøjde. Ud fra devisen, at vi er forpligtet på vores næste. Det er en tilgang til tilværelsen, der tiltaler mig.

I dag er værdikamp i øjenhøjde fx, når vi giver moderne danske forældre ansvaret for, at deres børn gennemfører en ungdomsuddannelse – i stedet for at betale de unge café-penge.

Det er også værdikamp i øjenhøjde at sige, at vi ikke vil acceptere, at der er områder i Danmark, hvor danske værdier ikke gælder. At der er boligkvarterer – man kan kalde dem ghettoer efter temperament – hvor man kan sætte spørgsmålstegn ved, om det er Danmark. Boligområder, hvor det sprog, der tales mindst er dansk. Hvor børnene kan lege ude om aftenen, fordi forældrene ikke skal på arbejde. Hvor kriminaliteten er høj. Hvor erhvervsfrekvensen er lav. Hvor uddannelsesfrekvensen er lav. Dér er de grundlæggende forudsætninger for de værktøjer, vi almindeligvis bruger i det danske samfund, ikke er til stede.

Og det er værdikamp i øjenhøjde at tale åbnet og ærligt om det og sige: Det vil vi

ikke acceptere. Det er en realistisk erkendelse af, at vores mange rettigheder er skabt på fundamentet af en folkelig dannelse. Og hvis den ikke er der, så er vi udfordret.

Og den udfordring skal bruges til at sikre den dannelse også i de boligområder, der har brug for at blive vækket og blive danske. Ikke dansk med rødgrød med fløde. Men dansk hvad angår vores helt fundamentale værdier: Frisind. Frihed til forskellighed. Kvinders og mænds lige muligheder. Etc.

Og det hviler også på Grundtvig. For hans frihedsbegreb gælder alle. Alle! I 1800-tallet holdt man nogen uden for deltagelse i samfundet. Det gjaldt fx jøderne. Grundtvig ville give jøderne rettigheder i en tid, som grundlæggende var anti-semitisk. Det er senest blevet bekræftet i debatten om, hvorvidt Kierkegaard delte sin samtids syn på jøder. Grundtvig var optaget af, at jøderne også kunne bidrage til fællesskabet.

Her er en klar parallel til nutidens udfordringer om integration. Vi har også i dag brug for alle, der kan og vil bidrage. Vi har brug for alle, der kan og vil. Vi har brug for et åbent samfund. Og Danmark er et åbent samfund – ikke pivåbent for enhver, der får lyst til at lægge vejen forbi, men åbent på en klog måde: Åbent for dem, der vil og kan fællesskabet.

Det betyder, at vi stiller krav til mennesker, der kommer hertil. Når man kommer til Danmark skal man bidrage til fællesskabet. Det fremmer integrationen. For mig er det sund fornuft.

Derfor har vi åbnet døren, som aldrig nogensinde før, for arbejdsomme udlændinge, der gerne vil bidrage. Derfor har vi åbnet døren, som aldrig nogensinde før, for dygtige unge fra andre lande, der vil uddanne sig i Danmark. For 10 år siden kom der knap 12.000 udlændinge til Danmark for at arbejde og studere. Nu kommer der omkring 45.000 hvert år. Det er næsten fire gange så mange. Danmark er et åbent samfund.

Vi er også et samfund, der bygger på værdier, som vi har kæmpet for gennem generationer: Ansvar for det fælles. Frihed til forskellighed. Det er danske værdier. Det er værdier, der er hentet direkte ud af Grundtvigs tænkning.

Dem vil vi som dannet folk ikke give køb på. Når man tager til Danmark, skal det være fordi, man vil være en del af dét fællesskab. Vi har plads til alle, der både kan og vil. ”Til et folk de alle hører, som sig regne selv dertil.”

Indvandringen skærper kravet til, at vi kender vores eget værdigrundlag. At vi erindrer os om Grundtvig, ikke på en teoretisk måde, men på en konkret måde. Til at vi forsvare vores værdier. Ikke ved at nedkæmpe andres, men ved at stå ved vores egne. Jeg lagde mærke til, at Angela Merkel, Tysklands forbundskansler, i en aktuel debat om kristne værdier kontra islam sagde: ”Landet lider ikke under for meget islam, men under for lidt kristendom.” Det rummer en væsentlig pointe. For hvis man vil begå sig i en globaliseret verden, så er man nødt til at have sine egne grundfæstede værdier på plads. Hvis man som det store bøgetræ skal folde sine grene ud, er man nødt til at have et stærkt rodnet.

Vores rige og trygge Danmark er skabt med udgangspunkt i vores stærke værdier. Vores værdier er grundlaget for det, jeg har kaldt den danske drøm. Og som måske i det ubevidste er inspireret af Grundtvigs begreb ”den søde drøm”.

Men man kan spørge, om der er en svaghed i Grundtvigs frihedsbegreb og i demokratiets frihed? Hvad gør vi, når nogen bruger deres egen frihed til at begrænse andres frihed?

Grundtvigs svar var klart: ”munden fri, hænderne bundet”. Friheden stopper, når man vil begrænse andre. Og det giver god mening i dag, hvor vi er udfordret på en måde, som vi aldrig havde drømt om.

Terrorisme sætter en ny dagsorden for de vestlige samfund. Og her må vi nøgternt konstatere, at vi ikke er oppe imod grundtvigianere, men mennesker med helt andre og diametralt modsatte livssyn. Men i vores iver efter at beskytte os mod terror, skal vi være varsomme med ikke at begrænse vores egne grundlæggende frihedsrettigheder.

* * *

Vi indledte med at synge:

”Hvad solskin er for det sorte muld,
er sand oplysning for muldets frænde
Langt mere værd end det røde guld
det er sin Gud og sig selv at kende.”

Den sang har jeg valgt af to grunde. For det første er det min gamle skolesang fra gymnasiet. For det andet Grundtvigs stærkeste aftryk uddannelse, højskoler og folkeoplysning.

Det 18. århundredes oplysningstanker var en vigtig inspiration. Grundtvig så oplysning og uddannelse som en forudsætning for frihed og ansvar. Og for Grundtvig var oplysning ikke mindst forståelse af historie, sprog og politik – snarere end at fylde ”gold viden” på eleverne.

Han understregede, at ”hvad man lærer for en eksamens og et levebrøds skyld, det skynder man sig naturligvis at glemme, men hvad man lærer, fordi man har lyst dertil, det glemmer man i grunden aldrig.” Opdragelse, indlæring og uddannelse skal altså bygge på frihed og frivillighed.

Og det var med afsæt i erfaringerne fra hans egen skoletid, at Grundtvig tog skarpt afstand fra datidens latinskole med dens udenadslære, eksaminer og

disciplin, som han kaldte den ”sorte skole”. Jeg tror alligevel, at man skal være varsom med at flytte disse udsagn op i en moderne tid. For de udsagn betød jo ikke, at Grundtvig, som selv var en lærd mand, foragtede viden. Han mente, at ”lærdom er ét og dannelse og delighed for livet, det menneskelige og borgerlige, er noget andet.”

Og vi har brug for eksperter. Vi har brug for viden, lærdom og elite. Det har jeg som statsminister. I mit arbejde vil jeg trække på alle de eksperter, som der er brug for. Ikke vende ryggen til eksperterne. Idet jeg her tænker på de rigtige eksperter. Ikke moralisterne. Ikke meningsmaskinerne. Men vidende mennesker, som rådgiver uden at fordømme. Som kan oplyse os andre.

Sådan giver man danskerne mere ansvar for deres eget liv. Et levende demokrati lader sig ikke styre af dekretter fra dem med de ”rigtige” holdninger – det styres af et oplyst folk, der tænker selv!

Det var det uddannelsessyn og dannelsessyn, der var Grundtvigs.

Grundtvigs uddannelsessyn stiller store krav til lærerne. Lærerens fornemste opgave er ikke at overføre kundskab, men at gøre det muligt for eleverne selv at se og erkende. Den enkelte elev skal sættes i stand til at forholde sig til historien, det omgivende samfund og sig selv.

For at dét skal lykkes, er der brug for individuel undervisning, ja nærmest et eksistentielt møde mellem lærer og elev. Om lærerne mente Grundtvig, at de burde være ”de livligste mennesker man kan finde”. Det er ikke de kriterier, vi bruger ved optagelse på læreruddannelserne i dag, og det er måske også svært at sætte på formel. Men jeg kan godt følge Grundtvig.

Når jeg ser tilbage på min egen skoletid, så er de lærere, der betød noget, jo også de engagerede lærere – hende, der mødte mig som et menneske, så mig som Lars og gav sig tid til at lytte og diskutere.

På et tidspunkt sendte en af mine børns lærere jævnligt mails rundt til forældrene i klassen med billeder af børnene og historier om, hvad de har lavet i skolen. Det foregik utvivlsomt uden for normal arbejdstid og med hendes private kamera. Se, det var engagement i Grundtvigs ånd. Og det har vi brug for.

Grundtvigs kongstanke var højskolerne. Undervisningens formål var her at inspirere eleverne som mennesker, så de udviklede sig til demokratisk medlevende borgere og blev i stand til at tænke og handle.

Og Grundtvig har formået at få mennesker til at tænke og handle – også i den grad. Grundtvig inspirerede til, at der blev oprettet højskoler og friskoler over hele Danmark. En stor bevægelse er fulgt i hans kølvand.

Spørgsmålet er så, om de originale kanter er blevet slebet af i processen. Er der blevet sat et filter for Grundtvig? Og er Grundtvig uden filter ikke langt mere interessant, selvom han måske har sværere ved at stille alle tilpas?

Jeg har den oplevelse, at der går en del forskellige Grundtvig'er rundt i det politiske landskab. Jeg vil ikke hævde, at den Grundtvig, der har holdt mig i hånden gennem mit liv og politiske virke, er den eneste sande udgave. Men jeg tror, at det kan være nyttigt at skrælle nogle af eftertidens tolkninger af og forholde sig til Grundtvig uden filter. Ikke fordi, jeg altid er enig med Grundtvig uden filter, men fordi han udfordrer mig med sin gennemgribende og krævende tankeverden.

Professor P.G. Lindhardt skriver i sin biografi om Grundtvig, at ”Grundtvigs skæbne blev overskygget af den på mange måder succesrige bevægelse, der med større eller mindre ret kaldes ved hans navn”.

Der er mange, der har fortolket Grundtvig. Han var i strid med sig selv og sine omgivelser. Og han var stærkt engageret i sin tid og sin omverden. Han udviklede sine tanker. Men det betyder ikke, at man kan bruge ham til hvad som helst.

Grundtvig skelner mellem lærdom og dannelse, altså læren om livet. Det er en tanke, der har været så elsket, at vi på grund af den var i fare for at miste lærdomsskolen. Grundtvig har sejret ovenud i vores folkeskole, hvis det altså er ham, der har sejret, og ikke en filtreret eftertids-udgave. Faglighed blev i en periode et fy-ord mange steder og blev næsten oplevet som det grundtvigskes

modsætning.

Det er her, jeg mener, at Grundtvig har fået sat filter på, og at Grundtvig uden filter er både mere interessant og nuanceret.

Danske børn kan noget, som man missunder os andre steder i verden. Danske børn er gode til de bløde ting. Danske børn er glade for – og gode til – at samarbejde. Danske børn er fyldt af selvtillid, også i situationer, hvor der måske ikke er så meget at have den i. Jeg besøgte i foråret lande, der spurter fra os på de faglige områder, men som også har blik for det, vi kan. Og vi skal holde fast i vores styrker. Men er det nok til at ruste børnene til at være gode demokratiske – og for den sags skyld grundtvigske – borgere?

Her skal vi tage filteret af: I den moderne og globaliserede verden er der ingen vej uden om de hårde boglige kundskaber. Her er vi også nødt til at være med.

Jeg har aldrig forstået det synspunkt, at det ene skulle udelukke det andet. Tværtimod. Når danske børn er glade for at gå i skole, så får de også nemmere ved at lære. Det er jo Grundtvigs pointe, at der ikke kommer noget godt ud af at tvinge lærdom i folk. Det skal være lysten, der driver værket.

Vi har hvert år i august børn, der møder op i skolen med stor glæde og videbegærlighed. Hvis vi kan få en folkeskole, hvor de har lige så stor glæde og

videbegærlighed, når de går ud af 9. klasse, så er vi nået langt.

Og vægt på det faglige betyder ikke, at vi bevidstløst skal hælde viden på børnene, som om de var tomme flasker, der skulle fyldes op. Derfor vil regeringen både faglighed og frihed for folkeskolen.

Mit udgangspunkt er, at børn er forskellige, og at de lærer på forskellig måde. Derfor kunne jeg godt ønske mig, at folkeskolen kunne fokusere endnu mere på den enkelte elev og på hans eller hendes potentiale.

Jeg er med på, at det også skal passes ind i en praktisk virkelighed med skemaplanlægning og så videre. Men det kan lade sig gøre, hvis lærerne har intuition og engagement, og hvis vi giver rammerne.

Det kræver frihed til at stole på lærernes faglighed. Det kræver også et klart ansvar. Vi skal også objektivt kunne følge med i barnets potentiale og resultater. Derfor er jeg også tilhænger af begge dele. Både at give lærerne større frihed og give dem større ansvar for, at eleverne når de mål, de skal nå.

Regeringen har gennemført en lang række initiativer i folkeskolen, som sigter på at forbedre kvaliteten i undervisningen og højne fagligheden – samtidig med, at vi fastholder hensynet til elevernes alsidige udvikling.

Jeg glæder mig over, at meget er lykkedes: Børnene læser nu lige så godt i tredje klasse som før i fjerde klasse. Børnene er lige så gode til matematik og naturfag i fjerde klasse som før i femte klasse. Derfor er det også glædeligt, at børnene i de mindre klasser har forbedret deres læsefærdigheder. Men vi skal endnu videre. Med læseløftet. Med flere timer i de små klasser. Med flere penge til læsevejledere. Mon ikke også det ville have glædet Grundtvig, der lagde sådan en vægt på ”ordet”, at børn også kan læse ordene?

Når jeg er varm tilhænger af at udvide tiden til skole til seks timer om dagen for de små elever på samtlige landets skoler, så er det for at give bedre rammer for både at danne og uddanne eleverne.

Det er en gængs opfattelse, at Grundtvig er modstander af styring, eksaminer og den slags. Men det er, i hvert fald delvist, en misforståelse. Ja, i virkeligheden sagde Grundtvig ikke så meget om rammerne om undervisningen. Han koncentrerede sig om indholdet.

Tag fx de elevplaner og test, regeringen har indført i folkeskolen. Dem kan nogle måske se som et symptom på den sorte skole, hvor det levende ord indskrænkes, tilrettes og sættes på formel.

Men dybest set er hensigten jo den stik modsatte. Elevplaner og test er redskaber til, at læreren kan møde den enkelte elev og frisætte elevens potentiale – det er

for mig at se helt i Grundtvigs ånd. I hvert fald Grundtvig uden filter. Det er redskaber til en dialog med eleven og forældrene, om hvor eleven står, og hvordan eleven kan udvikle sig fremover.

Grundtanken er, at vi skal give vores børn de bedste muligheder for at stræbe efter både viden og dannelse helt ud til grænsen af deres nysgerrighed og diskussionslyst. Det er Grundtvig uden filter.

Derfor regeringens folkeskoleudspil med fokus på mere faglighed og mere frihed. Vi vil møde den enkelte elev, hvor han eller hun er. Vi vil frisætte den enkelte elevs potentiale – helt i Grundtvigs ånd. Oplysning og uddannelse er forudsætningen for frihed. Det er forudsætningen for den dannelse, som det danske folk som folk altid har brug for. For jo stærkere dannelse, jo stærkere værdifællesskab, jo mindre behov for regulering.

* * *

Til sidst nogle ord om de frie skoler, der voksede ud af Grundtvigs tanker. Som et redskab til at myndiggøre og skabe mere frihed.

Min datter går på en friskole. Det har der været kritik af. Jeg vil sige ligeud: Jeg er stolt over, at min datter har valgt en friskole. Vi har også brug for de frie skoler i Danmark.

Jeg ved godt, at der er en vis utilfredshed på friskolerne. Hvorfor skal man belemres med terrortjek og faglige tjek? Til det kan jeg kun sige, at det er nødvendigt. Den frihed som i hænderne på danske forældre bruges i danske børns interesse, bruges desværre af andre forældre i alt andet end børnenes interesser. Og vi lever i et retssamfund, hvor alle må tage samme medicin. I det ligger også et tilsagn om, at når vi får vundet den kulturkamp, så kan vi give friheden tilbage. Når dannelsen har sat sig helt bredt i samfundet, så kan vi give friheden tilbage.

Og jeg vil benytte lejligheden til at opfordre forældre, lærere og ledere på de frie skoler til at lade jeres stemme høre i debatten. I er et af redskaberne til at øge friheden i det danske samfund. Vi har brug for jer.

* * *

For mig er Grundtvig ikke til at komme udenom. Det er han heller ikke for jer. Det er han slet ikke for Danmark.

Ifølge Grundtvig er mennesket en ”mageløs, underfuld skabning” og ”så vidunderlig en gåde”. Ja, sådan udtrykte han det, for Grundtvig var ikke bare liberal til benet, han var også romantiker med stort R. Han havde en stærk tiltro til det levende menneske.

Og her indeholder Grundtvigs menneskesyn et stærkt politisk budskab:

Hans stålfaste tiltro til, at vi alle bliver større, når vi giver plads til forskellighed og respekterer også dem, vi er mest uenige med. Hans tiltro til, at vi kan udvikle os, blive klogere og sammen skabe et bedre samfund. Hans tiltro til, at frihed forpligter både over for de svage, men også over for dem, vi er uenige med.

Dét er et meget stærkt menneskesyn, som jeg har taget til mig, og som har fulgt mig gennem hele min politiske karriere. Og som vil følge mig resten af mit liv. Og som jeg introducerer over for mine børn. Den uforfærdede tro på, at vi mennesker, trods alle vores fejl og mangler, kan udrette noget, der nytter.

Og med det ønske, som er Grundtvigs, vil jeg gerne sige tak for ordet! Og tak til Grundtvig!

Kilde

stm.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Foredrag, Venstre

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/lars-lokke-rasmussens-foredrag-frihed-og-faellesskab-arven-efter-grundtvig>